

Список посилань

Лібанова, Е. (2022, 8 квітня). Після війни: На які професії буде найбільший попит у поствоєнній Україні. Що очікує на ринок праці в Україні після закінчення війни. *Патріоти України*. <https://patrioty.org.ua/blogs/pislia-viiny-na-iaki-profesii-bude-naibilshyi-popyt-u-postvoienii-ukraini-416948.html>

Белецька Н. Г. (2011). Професійне навчання робочої сили в аспекті розвитку будівельної галузі. *Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин: збірник наукових праць*. КНУБА, 23, 13–19. <https://visnyk.vntu.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/1071/1070>

Белецька Н. Г. (2010). Модернізація професійної підготовки робітничих кадрів в галузі будівництва. *Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин : зб. наук. праць КНУБА*. 24(1). 54–63. http://www.confcontact.com/20130214_econ/2_beletska.html

Пригодій, М. А. (1999). *Профільне та початкове професійне навчання з електротехніки в загальноосвітній школі: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02*. Київ. <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/15738>

— 90 —

УДК 37.018.43

ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОСТІ ТА ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКОЇ МОРАЛІ ОСОБИСТОСТІ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Людмила Капітан,
викладач-методист Чорноострівського
професійного аграрного ліцею,
<https://orcid.org/0009-0008-8359-4815>
e-mail: agrolicei39@ukr.net

Анотація. Застосування інноваційних методів навчання на уроках словесності забезпечує формування духовного світу здобувачів освіти. Використання нестандартних занять допомагає виконувати найважливішу функцію – чудодійною силою слова виховати

особистість. Уроки з професійним спрямуванням сприяють любові до обраної професії.

Ключові слова: інтерактивне навчання, професійна спрямованість, особистість, духовність, загальнолюдська мораль.

FORMATION OF SPIRITUALITY AND UNIVERSAL MORALITY OF THE INDIVIDUAL IN THE LESSONS OF UKRAINIAN LITERATURE

*Liudmyla Kapitan,
Teacher of Methodologist Professionally
Agrarian Lyceum, the village of Chornyi Ostriv*

Abstract. The use of innovative teaching methods in literature lesson ensures the formation of the spiritual word of students. The use of nonstandard classes helps to fulfill the most important function – to educate a person with the miraculous power of words. Career oriented lesson promote love for the chosen profession.

Keywords: interactive learning, professional, orientation, personality, spirituality universal morality.

Метою педагогічної мовної освіти є прилучення учнів через розвиток читацької компетентності, інтересу до читання і художнього слова, до кращих літературно – мистецьких надбань людства, які є важливим чинником формування духовного світу особистості та норм загальнолюдської моралі.

Запалити в душах здобувачів освіти свічку любові і добра – одне з головних завдань педагога- словесника.

Часто справедливо повторюють вислів: «Особистість учня не посудина, яку потрібно наповнити знаннями, а факел, який потрібно підпалити. А вогонь легше всього займається від вогню». Захоплення викладача предметом, любов до рідного слова, щира зацікавленість у долі кожної дитини – ось що раніше і більше всього забезпечує успіх викладання.

Стараюсь будувати свої уроки так, щоб учні постійно відчували на них магічну силу слова, щоб збагнули необхідність опанування всіма таємницями рідної мови і по-справжньому захопилися літературою як мистецтвом.

Відомий німецький філософ Г. Лейбніц писав: « Книга – казкова лампа, що дарує людині світло на далеких і темних дорогах». Саме література розкриває талант простої людини, прищеплює інтерес до власної історії, любові до рідної землі. Саме література розвиває свідомість людини, її почуття, волю, психіку, формує людський характер. Тільки за допомогою книжки ми можемо виростити духовно багату людину, але тут дуже важливо, щоб цей процес виховання став стійким мотивом і потребою самовиховання, самовідкриття, самопізнання. Саме так, переконано, плекається індивідуальність і творча особистість.

У вихованні духовності і моралі в сучасних умовах покладаюся, перш за все, на святу-святих:

– цитати – висловлювання, біблійні оповіді, притчі та персонажі Книги книг;

– духовні заповіді та вірування праукраїнців дохристиянського періоду, що тісно переплелися із сучасним світоглядом і життям;

– прояви добра, милосердя, співчуття, норм загальнолюдської моралі у літературних творах, вчинках персонажів, у творчих надбаннях письменників рідного краю;

– долучення учнів до кращих зразків сучасної української поезії та прози;

– очні та заочні зустрічі із яскравими особистостями, поетами.

Формуванню духовного світу учнів та норм загальнолюдської моралі, окрім вивчення програмних творів, сприяє багатюща скарбниця української прози та поезії, знайомство з якими – головне завдання уроків українського позакласного читання та ЛРК. Тематика, зміст, рівень проведення цих уроків, на мою думку, – візитна картка майстерності вчителя – словесника. З цією метою розробила власну систему уроків позакласного читання та ЛРК, які різнобічно збагачують учнів, формують їхні читацькі смаки, життєві цінності та пріоритети, виховують любов до Слова, повагу до непересічних особистостей «малої» Батьківщини та України, дарують естетичну насолоду.

Для кожного із здобувачів освіти актуально звучить питання: що потрібно робити, щоб вирости справжньою людиною, громадянином своєї держави? Відповідь отримаємо, розглядаючи життєвий і творчий шлях подільської мадонни О.П. Радушинської.

Її нова збірка поезії «Любов довго терпить» – це віра в мирний завтрашній день, день без зради і зброї. Саме любов – довго терпить, милосердствує, не заздрить, не величається. Ніколи любов не минає:

Не потьмянієш ти, світе,
І будеш світити,
Доки болітиме в серці
Уміння любити...
Просто любити.

Незабутні враження справляє на учнів і дивовижна доля мужньої авторки цього твору О.П. Радущинської, підсилені мультимедійною презентацією до теми.

Сьогодні воєнна реальність породила феномен нової літератури. 30 історій про мужність і незламність української жінки, її благородство і душевну красу в тилу та на фронті говорить збірка Вікторії Покатіс «Незламні». Обговорення цієї книжки залишило помітний слід у житті учнів. Вони прихилились до її змісту, як до чистого лісового джерела, і відчули не тільки важкі стогони землі – матінки, а й велику силу Надії і Віри у Перемогу.

Кожен педагог іде щоденно до учнів, щоб дати кожному уроки добра.

Добро і зло – споконвічні поняття, що супроводжують людину протягом усього життя. Ще давні племена слов'ян – язичників поклонялись Чорнобогу і Білобогу. «Підданими» зла були п'ятьма, війна, підлість, ненависть, заздрість, брехня, хвороби, смерть, голод. А слугами добра були мудрість, милосердя, правда, щедрість, добродійство. Причому добро і зло мусять співіснувати, щоб підтримувати певну рівновагу у світі.

Урок добра (літератури рідного краю на I курсі) був побудований на змісті оповідання подільського письменника Б.В. Василюка «Куц калини».

Дід Микола, головний герой, наш земляк вражає мовчазною добротою, дієвою любов'ю до дітей – сиріт із Вовковинецького інтернату. Його односельчани ж, навпаки, – черствістю. Лише один сусідський хлопчик зрозумів, як незаслужено усамітнили діда люди. Кожне слово головного героя про власне життя стало для хлопця (чи не вперше) уроком добра, чуйності, вірності. Сльози сорому обпікають щоки хлопцеві. Зміст оповідання цитує біблійне висловлювання: «Любов довготерпелива, лагідно... Любов ніколи не минає. Пророцтва

зникнуть, мови замовкнуть, знання зникне. Зостануться цих троє: віра, надія, любов».

Оповідання «Кущ малини» спонукає до роздумів першокурсників: чи не живуть поряд із нами подібні самотні люди, а їх вважають диваками? Можливо, ми не достукались до їх серця? Пригадай добрі вчинки українців з історичного минулого, сучасності, літературних героїв. Назви вчинки, якими ти пишаєшся.

Боротьба добра і зла проходить як основна сюжетна лінія крізь усю українську літературу. Наголошую, що добро, як і любов, має бути діяльним. А щоб ці почуття розвивати і збагачувати, потрібно знайти отой єдиний акорд, на якому струна душі людської заспіває без нотки фальші. Одним із таких засобів є літературне краєзнавство. Це унікальний засіб виховання в учнів гордості за свій край, земляків, що надихнули видатних літераторів на створення поетичних та прозових полотен. Хмельниччина пишається тим, що її стежки освятила нога Великого Тараса.

Заочна подорож – презентація за повістю М. Магери «Кам'янецькими стежками» надає незвичайного колориту проведенню уроку ЛРК. Сьогодні, коли наш український народ бореться за свою незалежність, постать безсмертного Кобзаря нагадує нам, як важливо не забувати, що ми українці – вільний і могутній народ. А тому акцентую увагу на деталях повісті, що створюють місцевий та історичний колорит: переказ про Устима Кармелюка, його втечу з фортеці, легенда про Кармелюкове серце, Кармелюкові ножі, про Кам'янець. Зачитуємо місцеві пісні, записані

П. Чуйкевичем до Шевченкового альбома: «Пливе щука з Кременчука», «Ой Кармелюче, по світу ходиш». Підсилю емоційний стан учнів прослуховуванням пісень, згаданих у повісті («Дума про козака Нечая» у виконанні Хорей Козацької та «Зійшла зоря» в обробці Леонтовича). «Спасибі М. Магері за чудову повість, за художньо переосмислені дні Великого поета у Кам'янці. Минатимуть роки, а Тарас Шевченко залишиться безсмертним, бо є і буде Україна, а також – і наш народ український!» – так звучать мої слова по закінченню уроку.

Надаю перевагу випереджувальним завданням групового та індивідуального характеру, довгостроковій підготовці до уроків – досліджень, позакласного читання, РЗМ, літератури рідного краю. Переконана, прочитаний текст учень має осягнути, осмислити, відчувати. «Приміряти» на себе певну роль.

Кожна людина – неповторна. Такий підсумок уроку – зустрічі з місцевою поетесою Виноградською Галиною. Гостинно, з хлібом – сіллю на вишитому рушнику зустріли її учні ліцею. І зазвучав голос поезії, стан душі, її високий лет. Усі прекрасні вірші, прочитані поетесою, – це образи чуттєвості, життєлюбності, патріотизму, поклоніння сьогоднішнім подіям та працьовитим, щирим і добрим героям- мешканцям села чарівної землі.

Щиро і заклично звучать слова Галини Федорівни:

Господи, Боже! Спаси Україну!
З лона її ворогів прибери!
Дай їй розквітнути в добру годину,
Сльози з очей її світлих утри!

Наш час – це час змін, зміни відбуваються і в навчально – виховному процесі. Кожен викладач намагається відшукати цікаві методи роботи, обрати певну тактику, стиль, намагається створити умови для позитивного розвитку, творчої реалізації (Пригодій, 2011). Найкорисніші уроки ті, які наповнені добрими емоціями і почуттями, на яких панує робоча атмосфера. Якщо викладач зайшов до класу, а очі учнів «мертві», ледь жевріють, то треба заповнити їх поглядом, словом, тому що без цього урок пройде марно.

Керуючись мудрим закликком «Учителю, будь сонцем, яке випромінює людське тепло, будь ґрунтом, збагаченим ферментами людських почуттів і сій знання не тільки в пам'яті та свідомості своїх учнів, а й в душах і серцях», стараюсь позитивно впливати на почуття і мислення здобувачів освіти, поєднувати матеріал з профілем спеціальності, яку здобувають учні, щоб покращити їх знання з професійної лексики, а також краще орієнтуватися у складній професійній ситуації.

Практикую тестові завдання для перевірки прочитаного змісту творів з професійним спрямуванням тривалістю 3-5 хвилин, що дає можливість перевірити володіння текстом та ступінь осмислення читання.

Тут відкриваються можливості для взаємоперевірки учнями текстів, використання інтерактивного прийому «навчаючи вчуся», а також виховання любові і поваги до майбутньої професії.

Окрема увага приділяється на уроках комплексному досягненню освітньої, розвиваючої та виховної мети, що використовується як засіб формування ціннісних орієнтацій та певного уявлення про добро і зло,

згуртовує учнівський колектив, дарує радість і натхнення, виховує творчу особистість.

Саме чудодійна сила слова виникає з любові педагога, з його глибокої віри в людину.

Хай звучить побільше лагідних слів на уроках. Торкаймося ласкою учнівських сердець, бо саме вони є те щастя, що створене нашою працею.

Список посилань

Бухлова, Н. (2007). *Як навчити учня вчитися: поради та рекомендації*. Київ: Шкільний світ.

Гавловська, Л. (2011). Розвиток соціокультурної компетентності учнів на нестандартних уроках української мови. *Українська мова та література*, 717–718, II-12.

Міністерство освіти і науки України. (2004). *Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. Освіта України*, 5.

Дичківська, І. М. (2004). *Інноваційні педагогічні технології*. Академвидав.

Іванов, Д. (2006). Комплексний підхід в освіті. Проблеми, поняття, інструментарій. *Зарубіжна література в школі*, 23, 16–27.

Коростельов, В. (2008). Формування пізнавальних компетенцій учнів на основі психолого-педагогічної діагностики особистості учня на уроках української мови та літератури. *Вивчаємо українську мову та літературу в школі*, 16–18, 86–90.

Нагрибельна, І. (2006). Формування мовленої компетенції учнів на уроках зв'язного мовлення. *Зарубіжна література в школах*, 23, 28–38.

Пентиліук, М. І., & Окуневич, Т. Г. (2007). *Сучасний урок української мови*. Х: Вид. група «Основа».

Лященко, М. (2011). Формування мовної компетенції майбутніх педагогів у процесі викладання української мови. *Українська мова та література*, 696, 3–6.

Пригодій, М. А. (2011). Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів технологій до профільного навчання учнів. *Вища освіта України*, 1(3), 388–395.

Цінько, С., та інші. (2017). Інноваційні методи в навчанні рідної мови. *Українська мова та література*, 2, 9–13.